

AABR

Amici Academiae Belgicae Romae

Nieuwsbrief van de vrienden van de Belgische Academie te Rome – jaargang 2, nr. 3 – november 2000
Bulletin des amis de l'Académie belge de Rome – 2e année, n° 3 – novembre 2000

Editoriaal

Cari Amici,

Stelt u zich een verrassend mooie meidag voor. Haalt u zich daarbij ook nog eens het statige Arenbergkasteel in Heverlee voor de geest. En probeert u zich tenslotte de Hertogenzaal in te beelden, waar de telgen van het roemrijke geslacht Arenberg-Croy, al dan niet vanop een steigerend ros, trots op u neerkijken. Het is in dit schitterende decor, momenteel eigendom van de KU Leuven, dat op 13 mei jl. de Amici voor de tweede maal samenkwamen. Namens de Vrienden wil ik Jan Roegiers, hoofdverantwoordelijke voor het patrimonium van de KU Leuven en lid van onze vereniging, bij deze nogmaals hartelijk bedanken voor zijn tussenkomst.

Les absents ont toujours tort. De opkomst mag misschien wat aan de lage kant gelegen hebben, het programma mocht er zijn. Elise Caluwaert, sopraan, en Jan Van Outryve (luit en gitaar) ontroerden het gezelschap met een aantal pareltjes uit de Italiaanse barok. En wat de eerste spreker van de dag, Vincent Viaene (KU Leuven), in zijn bescheidenheid ook mocht beweren, ook in zijn "proza" over Belgen in Rome in de 19de eeuw was de poëzie nooit veraf. Wie nog even wil nagenieten, kan voor de tekst terecht in het lentenummer van *Kultuurleven*. In het verlengde daarvan stond het daaropvolgende muzikale intermezzo geheel in het teken van de romantiek. De namiddag werd afgesloten met een schilderachtige causerie van Edmond Radar over de *Tempesta* van Giorgione en een sprankelend glas op de zonovergoten binnenplaats van het kasteel. Wat er nog van de avond restte werd op passende wijze ingeluid in de *Casa Siciliana* in Leuven, waar een verkwikkelijke maaltijd op ons wachtte.

In deze trant willen we graag verder werken. Opnieuw kunnen we u

enkele mooie gelegenheden aanbieden om de banden tussen de anciens van het Huis aan te halen. In december zal Maarten Delbeke, architectuurtheoreticus en –historicus van de Universiteit Gent, ons rondleiden op de tentoonstelling *Home-ward Bound* in deSingel in Antwerpen. In februari volgt een lezing van Francis Balace, hoogleraar aan de Ulg, over de historische context van de oprichting, in dat bewogen jaar 1939, van de Academia Belgica. Ook in de toekomst blijven we u op de hoogte houden van onze activiteiten via onze semestriële Nieuwsbrief, waarvan u alweer het derde exemplaar in handen heeft. Het spreekt echter voor zich dat het succes van de Nieuwsbrief staat of valt met de inzendingen van de leden van de AABR – aarzel dus niet om met ons contact op te nemen als u een artikel, een boekbespreking of een aankondiging voor een publicatie, een tentoonstelling of een expositie wilt plaatsen. Tenslotte is het de bedoeling van de AABR op termijn een min of meer volledig adressenbestand van anciens en leden ter beschikking te kunnen stellen. We doen nogmaals een beroep op uw medewerking om "Romeinse" vrienden van weleer die door de (wijde) mazen van het net geglipt zijn, weer op te vissen.

Daarmee hopen we alvast voor een stuk te beantwoorden aan de verwachtingen die gerezen zijn naar aanleiding van de rondzendbrief die eind 1998 naar honderden anciens werd opgestuurd. Op termijn is het, zoals door velen werd voorgesteld, de bedoeling via onze activiteiten de Academia te promoten, haar

hier in België en in Rome zelf meer bekendheid te geven bij studenten en in wetenschappelijke, culturele en politieke kringen. Vooral de Belgische artistieke wereld zou terug een thuis moeten vinden in de Academia. Andere suggesties betroffen het oprichten van fondsen om prijzen uit te reiken voor de verwezenlijkingen van residenten van de Academia, en fund-raising voor specifieke doeleinden, bijvoorbeeld voor materiële verbeteringen aan de Academia of steun aan de bibliotheek. Het is duidelijk dat een aantal voorstellen, met een voorlopig nog te beperkt ledenbestand van een honderdtal anciens, en een navenant smalle financiële basis, niet meteen zullen kunnen verwezenlijkt worden.

Overigens staat de Academia er financieel al wat beter voor dan weleer: de jaarlijkse toelage voor het huis in de Villa Borghese, zo lezen we in het Staatsblad, steeg van 9 naar 12 miljoen, en er werden fondsen vrijgemaakt om eindelijk aan de verbouwingswerken te beginnen. Al plaatst Vincent Viaene verder in deze Nieuwsbrief vraagtekens bij de wijze waarop die fondsen zullen gebruikt worden. Er beweegt ook één en ander inzake het bibliotheekbeleid. We laten de nieuwe bibliothecaris, Alec Vuylsteke, zelf aan het woord. Van onze kant proberen wij alvast een traditie op poten te zetten om u op de hoogte te blijven houden en de Vrienden geregeld samen te brengen. We zullen uw helpende hand daarbij bescijst niet afwijzen.

Bruno Boute

In de voetsporen van kardinaal Garampi : Rome en Europa in de 18de eeuw

Bij het horen van de naam van de uit Rimini afkomstige graaf, prelaat, wetenschapper, archivaris, diplomaat, bisschop en kardinaal Giuseppe Garampi (1725-1792) gaan de meeste historici die zich met middeleeuwse of moderne kerkgeschiedenis bezighouden wellicht spontaan aan het *Schedario Garampi* denken, het werkinstrument in het *Archivio Segreto Vaticano* bestaande uit duizenden in registers gekleefde fiches die vorsers moeten helpen in hun onderzoek naar diocesane geschiedenissen. Archeologen zullen eerder de link leggen met de *Grotta del Cardinal*, de etruskische necropool in Tarquinia, die in 1786 door Garampi heropend werd. Kunsthistorici weten wellicht dat deze prelaat een adviserende functie had bij de herinrichting halfweg de 18de eeuw van de *Santi Michele e Magna* te Rome en dat hij ervoor zorgde dat de schilderijen van zijn vriend Raffaele Mengs er het interieur sierden. En is er ook geen straat in Rome die naar Garampi genoemd is, en een graftombe in de basilica *San Giovanni e Paolo*?

Maar wie is die Garampi nu eigenlijk? Alhoewel hij als nuntius te Warschau en Wenen en in zijn hoedanigheid van kardinaal en bisschop, grote verdiensten had als man van de Kerk, wil ik het hier vooral hebben over zijn betekenis als wetenschapper.

Deze door de Duitse kritische eruditie beïnvloedde, typische exponent van de vroeg-Italiaanse katholieke Muratoriana Verlichting zet zijn eerste stappen op het wetenschappelijk terrein in zijn geboortestad Rimini: in het spoor van zijn leermeester, de fysicus en medicus Iano Planco, en als lid van de heropgestarte *Accademia dei Lincei* maakt hij zich de kritische experimentele methode van het natuurwetenschappelijk onderzoek eigen, met name de persoonlijke observatie te velde. Een familietraditie brengt hem in contact met het mecca van de natuurwetenschappen, het *Istituto delle Scienze* te Bologna, maar al gauw verandert de jonge Adriatische graaf

zijn interesseveld. De kritische verlichte onderzoeksmethode paste hij voortaan als een typische volgeling van Ludovico Antonio Muratori toe op zijn nieuwe oudheidkundige en kerkhistorische bezigheden. Op 21-jarige leeftijd kiest hij voor een geestelijke carrière en trekt naar Rome waar hij kennis maakt met de vernieuwende culturele, wetenschappelijke en kerkpolitieke initiatieven van paus Benedictus XIV.

Niet toevallig richtte Garampi als jonge kerkacademicus zijn aandacht op hulpwetenschappen als numismatiek en chronologie, die toen golden als de kritische werkinstrumenten bij uitstek ter ondersteuning van het historisch onderzoek.

Zijn contacten met de filo-jansenistische *Circolo del Archetto*, een groep van vooraanstaande geleerden en kerkelijke figuren die in de woning van Giovanni Gaetano Bottari in het *Palazzo Corsini* bijeenkwam en zijn publicaties in de Florentijnse *Novelle Letterarie* van Giovanni Lami bevestigen zijn openheid en zijn honger naar geleerde kennis, net als de reisverslagen van zijn diplomatieke expedities benoorden de Alpen in de jaren 1760 en zijn queeste naar bibliotheken, archieven en boekhandelaren. Zijn blijvende contacten met allerlei vooraanstaande wetenschappers, zowel katholieken als protestanten, in Zwitserland, Duitsland, Frankrijk, het Prinsbisdom Luik, de Zuidelijke Nederlanden en de Republiek lagen aan de basis van een Europees netwerk van correspondenten.

Garampi's activiteiten als prefect van het *Archivio Segreto Vaticano* en het *Castel Sant'Angelo* (1751-72) kaderen volledig in die verlichte methodiek. De pauselijke archieven dienden rationeel geordend te worden en bovenal nuttig te zijn voor het wetenschappelijk onderzoek. Opvallend was dat hij hierbij principes hanteerde van de moderne archivaliek. Als geen andere heeft Garampi geijverd voor het samenvoegen van bij elkaar horende archiefondsen of voor

het recupereren van verloren stukken met behulp van indices, inventarissen en fiches. Het reeds vernoemde *Schedario Garampi* is hiervan slechts één voorbeeld.

Zijn wetenschappelijke dienstbaarheid vertaalde zich niet enkel in indices: hij bezorgde heel wat wetenschappers materiaal uit de archieven en drong er bij zijn vrienden-vorsers op aan dat ze hun briefwisseling zouden bijhouden en ordenen voor later historische onderzoek.

Ook gedurende zijn loopbaan als nuntius (1772-85) en als kardinaal (1785-92) bleven dit historisch bewustzijn en altruïsme zijn wetenschappelijke activiteiten bepalen. In Warschau ordende hij persoonlijk het nuntiaturarchief en te Wenen zorgde hij ervoor dat de Bollandisten, ondanks de afschaffing van de Jezuïetenorde hun *Acta Sanctorum* konden verderzetten. Daarnaast hielp hij heel wat bisschoppen - vooral Hongaren - bij het opstarten of bij de verdere uitbouw van hun bisdombibliotheken.

Na zijn terugkeer naar Italië werkte hij naar het voorbeeld van de Oostenrijks-Hongaarse *Priesterhäuser* – zo typisch voor de jozefistische Aufklärung – een post-seminarie-opleiding uit voor de priesters van zijn Tyrrheense dubbelbisdom Montefiascone-Corneto. Zijn immense privébibliotheek – bestaande uit 30 à 40.000 volumes en de vrucht van een levenslange boekenruil en aankoop via leveranciers in de voornaamste handelscentra van Europa – stond er ter beschikking van de studenten. Later kwam die ook de studenten van het Romeinse *Collegio Germanico-Hungarico* naast de San Appolinariskerk ten goede. De collectie bestreek praktisch elk facet of onderdeel van theologie, recht, filosofie, letteren en geschiedenis. Dat de bezitter van zo'n brede waaijer aan boeken, waaronder ook de klassiekers van de verlichte *philosophes*, van onorthodoxe katholieke stromingen, van zogenaamde ketterse en atheïstische literatuur, één van de ferventste verdedigers van de pauselijke rechten was, dient ons niet te ver-

wonderen.

Giuseppe Garampi was wel degelijk een ultramontaan, maar, in tegenstelling tot vele van zijn partijgenoten, een ultramontaan met kennis van de ideeën der tegenstanders en met een open oog voor de wereld waarin hij leefde. Zo was hij de sponsor en verspreider van ultramontaanse literatuur en werkte hij mee aan de oprichting van een geleerdenrepubliek met tijdschriften

die het Romeins standpunt verdedigden. Hij was een man van de Kerk en tevens een man van de wereld, kortom een verlicht ultramontaan en academicus!

Dries Vanysacker

Bibliografie : naast D. Vanysacker, Cardinal Giuseppe Garampi (1725-1792): an Enlightened Ultramontane (Institut Histo-

rique Belge de Rome: Bibliothèque, XXXIII), Brussel-Rome, 1995) en idem, The Garampi Correspondence: A chronological List of the private Correspondence of Cardinal Giuseppe Garampi (1741-1792) (Instrumenta Theologica, XIX), Leuven, 1997, cf. M. Caffiero, 'Garampi, Giuseppe', in: Dizionario biografico degli Italiani, 52 (1999), 224-229.

Italianissimo

Deux feux d'artifice musicaux, italianissimes joies, ont enchanté quelques-unes des nuits de cet été à Bruxelles. C'était en juin et jusqu'en juillet, Tosca de Puccini, au T.R.M. et, par une tiède soirée d'août, un récital pour instruments à vent de l'Ensemble italiano di Fiata, dans la grande salle du Palais des Beaux-Arts.

Dramma per musica. Telle est la définition que Monteverdi donnait de l'opéra aux jours de son invention. Le théâtre chanté avec accompagnement musical est une invention florentine; son essence est purement italienne. La poésie, écrivait Paul Valéry, se tient à mi-distance de la parole et du chant. Dans l'opéra l'interprétation dramatique n'a donc qu'à céder au chant. C'est-à-dire aux inflexions où les états du sentiment portent la voix: la joie, la tristesse et les émotions intermédiaires. La parole chantée se fait ainsi le support de l'imaginaire sentimental, ce qu'elle met en forme est un temps et un espace hallucinés.

C'est encore une sorte de sensualité, et même assez directe, puisque l'ouïe est un tact seulement plus délicat que celui de l'épiderme. La volupté, l'intimité, la séduction, la caresse qu'une voix peut insinuer ne sont pas exprimées par métaphores, mais très exactement. Car ce sont volupté, intimité, séduction, caresses qui, bien qu'elles prennent une apparence immatérielle, s'exercent par ondes acoustiques et, par conséquent, par effets physiques. Enfin, l'ouïe a son siège à l'intérieur de la boîte crânienne, les perceptions musicales y retentissent

à l'intime du sujet et voilà bien de quoi renforcer, à l'occasion de l'expression musicale, les impressions d'une sensibilité subjective.

Notre lecteur a compris que nous venons de décrire le génie italien de l'opéra, l'enchantement où nous a porté la représentation de Tosca ce soir-là au T.R.M.

L'action est dramatique, elle précipite les protagonistes dans une nostalgie de bonheur d'autant plus vive que la crise est brusque et violente.

Chacun ici se souvient de l'intrigue. Quels vifs bonheurs, et tout prochains, se promettent les amants, Tosca elle-même, le peintre Cavaradossi! Bonheurs décuplés par l'ardeur d'âme d'une artiste lyrique et d'un peintre amant de la beauté, dans Rome enfin où Raphaël à jamais a associé la beauté et l'amour.

Tosca chante tout cela, mais sur le mode de l'adieu qui est le vrai mode de l'opéra. Car, tout aussitôt, voici que surgissent les inquiétudes, les folles angoisses, les supplices, l'adieu cruel. Rarement, l'excès romantique aura produit scénario plus incisif.

Puccini dit ici les accomplissements de la passion dans le moment même où il faut s'en arracher. Ainsi son chant sensible et tendu, sentimental et romanesque à souhait, n'est en rien naïf. La vie sentimentale peut être un héroïsme, comme on le voit chez Stendhal qui était fou d'opéra et qui savait pourquoi. Les voix d'Inès Salazar (Tosca), celle de César Hernandez (Cavaradossi) touchaient à

cette perfection qui tient les âmes agnouillées. La mise en scène, de Dmitry A. Bertman, correcte, manquait de maturité, mais sa naïveté même réussissait à toucher.

L'ensemble italiano di Fiati s'attache à l'interprétation du répertoire pour ensemble à vent. Mozart, Beethoven, Paisiello, Giaccaglia, Rossini, Britten, ce soir-là étaient inscrits au programme.

Tout ce que l'on peut prêter d'agilité, de fantaisie ailée, de perfection formelle, de gracieux et de ludique dans les jeux concertés de l'instrument à vent, de nature elle-même capricante et fuyante revient aux interprètes qui se sont fait entendre à Bruxelles le soir du 19 août. Leur interprétation ressaisissait de notre mémoire acoustique un clavier étourdissant en ses tours et retours, où flûtes, hautbois, clarinette, échangeaient, en folles ivresses, leurs modulations parfaitement maîtrisées. La beauté des sons charmait continuellement, fluides, mais fermement dessinés. Vigilance d'être au suspens d'une respiration! Le récital atteint enfin des résonances plus écartées, un travail sonore plus hardi, lorsque le seul hautbois interpréta l'étonnante Aréthuse, extraite des Six Métamorphoses de Benjamin Britten d'après Ovide.

Ovide! Rome encore, à l'évocation du nom de son poète, au souvenir de son exil inconsolable, devenu le nôtre, ce soir-là.

Edmond Radar

Agenda

In november van dit jaar komt de reizende tentoonstelling *Homeward*. Contemporary architecture in Flanders naar kunstencentrum deSingel in Antwerpen, na exposities in Grenoble, in de Accademia Belgica en op de architectuurbiënnale van Venetië. *Homeward*, samengesteld door Maarten Delbeke, Steven Jacobs en Katrien Vandermarliere, stelt negen architectuurprojecten en één stedenbouwkundig plan voor, waaronder een huis van Guy Châtel. De tentoonstelling heeft de ambitie om niet alleen de architecturale objecten zelf te tonen, maar ook - en vooral - de context waarbinnen ze tot stand komen. De aandacht gaat daarbij uit naar de eisen die de mobiliteit aan de architectuur en het wonen oplegt, en naar de impact van de belangrijke wooncultuur op het architecturale ontwerp. Daarom is gebruik gemaakt van het medium video, en zal op de tentoonstelling op aantrekkelijke wijze stilistisch materiaal worden verwerkt dat het ruimtegebruik en het woongedrag hier te lande in kaart brengt.

Op zaterdag 16 december 2000 om 16.00 uur geeft Maarten Delbeke, assistent aan de vakgroep Architectuur en Stedenbouw van de Universiteit Gent en mede-organisator van deze tentoonstelling, een rondleiding voor de vrienden van de Academia Belgica. Geïnteresseerden hoeven zich niet op voorhand in te schrijven maar zorgen ervoor dat ze een kwartier voor het begin van de rondleiding aan de ingang van kunstencentrum de Singel staan. Na afloop nodigen we iedereen uit om samen iets te gaan eten in de buurt. Om ervoor te kunnen zorgen dat er voor iedereen plaats is in het restaurant vragen we u wel ons ten laatste een week op voorhand te verwittigen indien u aan dit etentje wenst deel te nemen.

Voor inlichtingen in verband met deze tentoonstelling en inschrijvingen voor het etentje kan u contact opnemen met:
Guy Dupont
Meersstraat 13
9000 Gent

guy.dupont@rug.ac.be
tel. 09.221.24.83
fax 09. 264.41.82

Le samedi 17 février 2001, à 17 heures, les AABR, en collaboration avec l'Istituto italiano di Cultura, organiseront une conférence du professeur Francis Balace de l'Université de Liège sur

Le passé non commémoré de l'Academia Belgica : perspectives diplomatiques de sa fondation en mai 1939

Cette conférence aura lieu à l'Istituto italiano di Cultura, rue de Livourne, 38, 1000 Bruxelles. Une invitation séparée pour cet événement vous parviendra quelques semaines à l'avance.

Verbouwingswerken in de Academia Belgica : een triomf van de diplomatie ?

Er is wat op til in de Academia Belgica. In het meer belgofiele klimaat geschapen door de huidige regering, komen er eindelijk middelen vrij om de wetenschappelijke activiteiten van de Academia stevig te omkaderen en om het gebouw te moderniseren. Op zich kan deze ontwikkeling natuurlijk enkel toegejuicht worden. Opeenvolgende "generaties" bursalen en residenten kijken al lang bezorgd toe hoe de Academia het rooit met aalmoezen, ergens tussen zijn Egyptische en Nederlandse bureaus in. Ze vragen ook al decennia lang een vernieuwig van het sanitair, dat als avantgardistisch mocht gelden in 1939 maar nu voornamelijk bekend staat om zijn archeologische waarde.

De verbouwingswerken zijn echter ook reden tot bezorgdheid. Omdat er totnogtoe een officiële stilte heerst terzake, ga ik voort op een informeel gesprek dat professor E. Lamberts, president van de Academia, met een aantal residenten hield in mei; en – noodgedwongen – ook wel op het geruchten-circuit.

Achter de plannen lijken twee hoofdideeën te zitten: het benutten van de kelderruimte, en de opdeling van het gebouw in vleugels – twee vleugels (deze naar de tuin en naar de Egyptische Academia) voor bursalen en andere onderzoekers, één vleugel (deze naar het Nederlands Instituut) voor de Belgische vertegenwoordiging bij de FAO.

Concreet zou dit het volgende betekenen.

- 1° de twee kleinere bureaus van de FAO-vertegenwoordiging die uitgeven op de tuin (links van de huidige keuken) zouden verdwijnen en omgevormd worden tot een studio voor onderzoekers; MAAR de vertegenwoordiging zou deze met een ruime winstmarge recupereren op de tweede verdieping van "zijn" vleugel. De huidige kamers 7, 8, 9 en 10 (die uitgeven op het Nederlands Instituut) zouden omgevormd worden tot burelen; het lot van kamer 6 blijft onduidelijk. De ruimte die zo verloren gaat voor bursalen zou gecompenseerd worden door nieuwe kamers te creëren in de kelder, waar een deel van de huidige magazijnen

van de bibliotheek overbodig zouden worden door een uitschuifbaar rekken-systeem.

- 2° Het huidige appartementje van de bibliothecaris op de derde verdieping zou eveneens verdwijnen, met een onduidelijke bestemming. De bibliothecaris zou samen met een deel van de bursalen naar de kelder verhuizen.
- 3° De huidige keuken zou van de eerste verdieping verhuizen naar de huidige t.v.-kamer op het gelijkvloers (ex-lavanderia, ex-atelier). De ruimte zou omgevormd worden tot een studio voor onderzoekers, of tot een seminarie-lokaal.
- 4° Het sanitair wordt vernieuwd, zowel in de badkamers als in de kamers (deze werken – de meest dringende vanuit het standpunt van de residenten – zouden helaas pas laatst gepland zijn).
- 5° De feestzaal wordt omgevormd tot een moderne conferentieruimte, die eveneens ter beschikking zal staan van de drie Belgische vertegenwoordigers te Rome; de wandtapijten worden geres-taureerd.
- 6° De bibliotheek wordt uitgerust met een ultra-modern *stacking-system*.

Zoals gezegd, verdienen een aantal aspecten van de vermoedelijke werken enkel lof: de modernisering van de bibliotheek, de feestzaal en het sanitair, of nog de creatie van een aantal studio's voor onderzoekers. Het verhuizen van de keukens lijkt al wat meer problematisch. (Ex-)bursalen weten uit ervaring dat de huidige ruimte krap is, en de geplande nieuwe ruimte is nog kleiner. Kan deze uitgebreid worden? Een mezzanine lijkt uiterst onpraktisch voor een keuken, en een patio schijnt wettelijk niet tot de mogelijkheden te behoren.

Het is vooral het concept van een "FAO-vleugel" en de hele ingewikkelde stoelendans van kamers, met zijn duidelijke tendens om de bursalen zoveel mogelijk "onder de grond te stoppen", die ernstige vragen oproept. Naast België (of de som van Wallonië, Brussel en Vlaanderen, zo men wil) op cultureel en wetenschappelijk vlak uitstraling te verlenen, is het doel van de Academia optimale leef- en werkomstandigheden te verschaffen aan (jonge) onderzoekers op postgraduaat niveau. Het huisvesten van een Belgische vertegenwoordiging behoort van nature niet tot de doelstellingen van de Academia. De inplanting

Oproep

Via deze willen we onze lezers oproepen ons op de hoogte te houden van hun artistieke of culturele activiteiten. Verdedigt u binnenkort uw proefschrift, publiceert u een boek of opent er binnenkort een tentoonstelling met uw werk? Laat het ons weten. Het kan wellicht ook de andere leden van de AABR interesseren. Enige vereiste is wel dat uw activiteiten iets te maken hebben met de Academia Belgica of met de stad Rome. Indien u zelf een tekst wil schrijven voor deze nieuwsbrief, gelieve dan contact op te nemen met

Samuel Mareel
Laurent Delvauxstraat 17, B-9000 Gent
Tel. (Frankrijk/France) 33 6 71 50 43 86
samuel.mareel@eudoramail.com

Appel

Tenez-nous au courant de vos activités culturelles ou artistiques. Si vous êtes sur le point de soutenir votre thèse, si vous publiez un livre ou si vous mettez sur pied une exposition, faites-le nous savoir. Cela pourrait intéresser aussi d'autres membres de l'AABR. Tout ce que nous demandons, c'est que ces activités aient un lien avec l'Academia Belgica ou avec Rome. Si vous souhaitez écrire un article pour ce bulletin, prenez contact avec

van de FAO-vertegenwoordiging sinds een aantal decennia is ten koste gegaan van een paar kamers en van de ontspanningsruimte voor de bursalen, waar men eigenlijk nooit een aanvaardbaar substitoot voor heeft kunnen vinden.

De verdere expansie van de FAO-vertegenwoordiging lijkt helemaal onge-rechtvaardigd als ze ten koste van de leefomstandigheden van de residenten (en van de bibliothecaris) zou plaatsvinden. De vage beloften van de vertegenwoordiging dat ze op korte termijn zou vertrekken, zijn niet meer dan vage beloften. Voor zover ik weet, is nog geen enkele andere buitenlandse wetenschappelijke instelling te Rome op het idee gekomen om zijn bursalen naar de kelder te verwijzen. Er wordt in dat verband soms gewezen op een vermeend precedent geschapen door het Nederlands Historisch Instituut. Maar de ondergrondse kamers van de buur van de Academia dienen uitsluitend voor zeer korte verblijven van studenten op pregraduaat niveau. Hoe men het ook draait of keert, leven in schemerlicht is niet stimulerend. Men kan zich bovendien afvragen waarom er dubbel werk zou gedaan worden

– én leefruimtes omvormen tot wer-
kruimtes én nieuwe leefruimtes creëren
– als men zich ertoe kan beperken een
paar nieuwe bureaus en vergaderruimtes
te creëren in de kelder.

Hoe dan ook, het lijkt me aange-
wezen dat bursalen en ex-bursalen, resi-
denten en ex-residenten, hun stem laten
horen in deze materie. Om te beginnen
zou het niet slecht zijn als het geruch-
tencircuit lamgelegd werd, en de ver-
bouwingswerken uit de coulissen van de
(academische) politiek traden. Mocht de
hierboven uitgedrukte bezorgdheid loos
alarm blijken te zijn, sla ik met veel ple-
zier een mal figuur.

Vincent Viaene

La Santa Sindone

Je n'aime pas ces compartiments pour six personnes que les chemins de fer italiens croient rendre vivables en y clouant sous verre, au-dessus des simlicuiers tièdes, des sites touristiques incontournables comme la tour pas droite de Pise, l'échelle de Milan ou le baptistère dodu de Sainte Marie de la Fleur, que les Français rebaptisent à tour de pluriel en n'imaginant pas une vierge sans bouquet.

Mais bah, on a la vie qu'on peut quand on travaille comme moi pour une revue catholique belge spécialisée dans les eaux miraculeuses, les messages de bergers et les suaires. Et je ne parle pas du photographe qui m'accompagne chaque fois malgré de lourdes plaintes auprès de mon syndicat : un blanc bec ivrogne et fétichiste, grand amateur de cuisses du tour de France ou des rues de Liège, plus femelles celles-là, Christian L., puisqu'il faut l'appeler par son nom. Grâce à de solides appuis mariaux et épiscopaux, nous avons pu obtenir une visite du linceul dix minutes avant l'heure où les touristes pieux allaient commencer à défiler.

– Une grâce dont vous pouvez être fier, cher Claudio, m'avait affirmé le rédacteur en chef, un lourd Borain roulant les r et sa femme comme il n'est pas possible.

Ce compartiment trop chaud squatté à Milan grâce aux innombrables sacs que Christian L., le photographe, avait éparpillés sur les banquettes, ce compartiment brun de faux bronzage, puant l'ail et les médailles, nous crûmes l'avoir à nous seuls jusqu'au signal de départ, un coup de sifflet comme seuls savent le donner les Italiens, convaincus que quelques notes de Vivaldi ne sont pas indignes du parcours flemmard d'un locale.

Hélas trois fois, à peine le convoi s'ébranlait-il sous la milanaise verrière ferroviaire qu'un moine long et large ouvrit violemment la porte, se laissa tomber entre le panier de pains garnis à l'omelette et le sac de photographe. Il nous regarda fixement et ces yeux métalliques et cruels me révélèrent tout de suite qui il était : Girolamo Savonarola, l'ennemi public numéro un, la terreur des polices européennes, connu dans le monde entier pour l'attentat du couvent des Vierges Sages, l'affaire des gondoles percées et le scandale du faux cardinal. Aucun doute possible pour un physionomiste comme moi.

Christian L. somnolait paisiblement à son habitude. Je feignis la plus grande indifférence. Comment aurais-je pu reconnaître, n'est-ce pas, dans ce dominicain malodorant et paisible, celui qui avait fait trembler tout un continent ?

Le moine (je ne répète pas son nom, pour écarter de moi les soupçons), le moine ne fut pas long à révéler sa vraie nature. Profitant d'un tunnel, il s'empara de deux de nos tartines, parmi les plus épaisses, et se les mit en bouche de la gauche puis de la droite, alternativement. Christian L. aime l'omelette baveuse. Un filet gluant et jaunasse coulait donc de chaque côté de la bouche vers le menton gras de G. S. Le spectacle était d'un réalisme saisissant.

Au moment où la coulée alimentaire allait tomber en cascade sur la robe, le moine saisit une sorte de grand torchon que je n'avais pas remarqué, bien qu'il l'eût posé sur ses fortes cuisses. Il le déplaça avec une componction et un recueillement qui en disaient long sur ses talents de comédien. Au fur et à

mesure du dépli, j'apercevais une tête sépia, une poitrine dessinée par un pastel timide. L'ensemble formait un camaïeu du plus joli effet. J'ai déjà vu cette tête-là quelque part, me dis-je in petto.

Et soudain me revinrent à l'esprit les leçons de catéchisme, les petites filles que je pinçais dans la chapelle, les images pieuses qui tombaient du missel quand nous rentrions en courant. Nul doute : c'était lui. C'était Lui (majuscule).

Ainsi donc, il avait osé. Oubliant toute prudence, je heurtai du coude Christian L., qui gémit doucement mais ne se réveilla pas. Le moine lui-même, anéanti par la chaleur moite et l'omelette, s'était endormi en odeur de transpiration, les deux mains nouées sur le saint abdomen.

La Santa sindone, comme on dit à Turin. Il avait osé. Cette fois, sa gloire était faite. A lui les encyclopédies et les séries télévisées. Son audace me laissait pantois, ébahi, surpris, stupéfait, ahuri, abasourdi et interdit.

Le saint linceul descendait jusqu'aux pieds de Girolamo Savonarola (il dort, j'en profite).

Le spectacle était pitoyable et grandiose. Tout à coup, j'avisai, au bas de l'étoffe, un petit rectangle blanc, hors suaire, qui devait avoir échappé à l'attention de tous les scientifiques. Je me baissai avec des ruses de martyr, saisis le rectangle, le soulevai légèrement. Il tenait au suaire par une fine couture. On pouvait y lire en romain corps 12 : Made in Taiwan.

Claude Raucy

Het kloppend informatiehart van de Academia Belgica

De tijden zijn veranderd. Wie in de jaren vijftig, zestig naar Rome kwam met het oog op een studieperiode in de Academia Belgica spoorde doorheen Europa om tot hier te geraken. Van fax, kopieermachine en uiteraard internet was toen nog geen sprake. 's Avonds werd er - neem ik aan - gekaart of geschreven bij het luisteren naar een grammofoonplaat in een knus salon zonder televisie en zonder gerinkel van alsmear afgaande GSM's. Het woord van de directeur was almachtig en de bibliothecaris zorgde ervoor dat de bibliotheek in het weekend goed afgesloten bleef. Dat is, kortom, de manier waarop de jongere generatie zich in haar wildste fantasieën het vroegere leven in de Academia voorstelt.

Ook in de bibliotheek heeft de klok niet stilgestaan.

Van informatie- en bibliotheekexperten krijgt u te horen dat we evolueren van een statische, afgesloten en dus moeilijk toegankelijke informatieruimte naar een virtuele, onbegrensde wereld van informatie, wachtend om door eenieder die het wil gretig van al even virtuele bomen geplukt te worden.

Staat u mij toe dit mooie verhaaltje te toetsen aan de hand van de dagelijkse bibliotheekpraktijk in de Academia Belgica.

Naast onze rijke en alsmear groeiende collectie is het internet op een paar jaar tijd zonder twijfel geëvolueerd tot het kostbaarste goed van de bibliotheek. Uitgevonden door militairen (het basisprincipe is eenvoudig: hoe maak je een netwerk dat niet stilvalt wanneer er iemand aan de andere kant van de wereld een kabel doorknipt),

geperfectioneerd door de wetenschap en daarna verregaand gepopulariseerd, is het internet een onmisbaar element geworden voor het hedendaagse wetenschappelijke bedrijf.

Door de ontzaglijke groei van «het net», zijn er de gekste zaken op terug te vinden. Een Palermitaanse studente benaderde mij onlangs met de vraag of ik voor haar iets kon vinden over een Belgisch bedrijf dat rond 1900 in Palermo de eerste tramway aanlegde. Helaas is er over die aanwezigheid van Belgische ingenieurs in Italië bitter weinig bekend (in tientallen Italiaanse grote en middelgrote steden wachten aldaar gedeponeerde archieven op hun eerste onderzoeker en tal van Italiaanse heemkundigen hebben zich in het onderwerp vastgebeten). Voor de grap lieten wij de zoekma-

Livres

• Alain Jacobs a publié sa thèse de doctorat sur Laurent Delvaux, artiste devenu en 1733 le sculpteur attitré de Charles de Lorraine à Bruxelles après des années très actives à Londres et à Rome. L'ouvrage situe pour la première fois l'œuvre de Laurent Delvaux dans son contexte et contient également son catalogue raisonné.

Alain Jacobs, Laurent Delvaux, Paris: Éditions Arthéna, 603p., 4400 FB (ISBN 2-903239-24X)

• Du même auteur, en collaboration avec Denis Coekelberghs et Pierre Loze, est sortie une monographie sur Navez, accompagnant une exposition présentée aux Musées des Beaux-Arts de Charleroi, de la Chaux-de-Fonds (Suisse) et de Coutances (France). Élève de David à Paris d'abord, puis à Bruxelles où il accompagna son maître en exil, François-Joseph Navez (1787-1869) fut un de ses émules tardifs les plus intéressants. Il partagea étroitement les préoccupations ultimes du maître, avant de partir pour Rome, grâce à une bourse qui lui permit de partager la formation des pensionnaires de la villa Médicis. La rencontre

avec Ingres et la découverte des Nazaréens infléchirent son art vers la recherche d'une synthèse entre le davidisme et les courants novateurs qui surgissent depuis la Restauration. Il s'attache aussi à l'évocation d'une Italie populaire et gracieuse, et participa ainsi à la naissance d'un courant qui devait traverser tout le siècle. À son retour à Bruxelles en 1822, il tenta de s'imposer dans le «grand genre». Ce portrait d'un artiste qui fut une des figures majeures de la peinture en Belgique au XIXe siècle éclaire aussi les conditions dans lesquelles œuvrèrent les peintres dans ce pays.

Denis Coekelberghs, Alain Jacobs, Pierre Loze, François-Joseph Navez. La nostalgie de l'Italie, Gand: Editions Snoeck-Ducaju & Zoon, 175p., 1950 FB (ISBN 90-5349-311-5)

• Publiés l'an dernier, les actes du colloque sur Marguerite Yourcenar, organisé par Bérangère Deprez à l'Academia Belgica en septembre 1998, illustrent la ville dans l'œuvre de cet écrivain. L'importance de Rome chez Yourcenar - la Rome primitive, païenne, impériale, chrétienne - était le point de départ de ce colloque. Mais de Florence à Ravenne, à Cologne ou à Salzbourg, de Bruges à Munster, à Dresde ou à Riga, son écriture traverse bien des villes, éternelles

ou non, où vivent, menacés, l'homme et l'art. *La ville de Marguerite Yourcenar* offre une synthèse unique enrichie d'une abondante illustration, incluant des articles de yourcenariens du monde entier, mais aussi des contributions de lecteurs très éclairés de l'écrivain, comme le cinéaste André Delvaux, ainsi que de spécialistes de l'architecture ou de théâtre.

Bérangère Deprez (éd.), *La ville de Marguerite Yourcenar*, 1999 : Éditions Racine, Bruxelles, 1195 FB (ISBN 2-87386-169-X)

• Trace, la photo restitue la trace de ce que le regard saisit, comme un palimpseste - le sujet: La ville de Rome en tant que "champ fragmenté". Le choix du croquis sur calque superposé à la photo répond au désir d'opposer fiction et réalité, ou de les imaginer se complétant. Un regard juste, ou juste un regard ?

Annick Blavier, *Rome. Fragments.*

Disponible chez les librairies suivantes: Tropismes (Bruxelles), Librairie Posada (Bruxelles), Librairie des Étangs (Bruxelles), Librairie Fahrenheit (Rome, Campo dei Fiori), Bucherbogen (Berlin)

Samuel Mareel

chine *Altavista* even los op *Société de Palerme*, waarop onze mond van verbazing openviel toen wij op de site belandden van een Amerikaan die een e-commerce bedrijfje heeft van oude, prachtig geïllustreerde aandelen. Waaronder dus ook het onze!

Conclusie: het internet is een medium waarop een instelling als de *Academia Belgica* niet afwezig mag blijven. De website van de *Academia Belgica* voorziet dan ook een flinke brok informatie over de bibliotheek: een overzicht van de verschillende collecties, de stand van het Cumont-onderzoek, lijsten van de lopende tijdschriften en de recente aanwinsten, de volledige bibliografie van de publicaties van het Belgisch Historisch Instituut te Rome en uiteraard een link naar de LIBIS-catalogus. In deze catalogus is nu trouwens al 95% (en eind dit jaar quasi 100%) van de collectie terug te vinden. Dit staat gelijk met een stordige 57.000 plaatsnummers.

Bij dat springen op de technologische trein hoorde eveneens de aanschaf van een cd-rom toren voor de bibliotheek: tot zeven cd-roms worden hier voor de bibliotheekgebruikers ter beschikking gesteld en dit op alle posten van het netwerk. Deze «juke box» draait onder meer de krachtige CETEDOC databanken (CLCT-4 en BTL-1 voor de kenners), Medioevo Latino (bibliografie van de Europese cultuur van de zesde tot de vijftiende eeuw) en de Belgische Collectieve Catalogus.

De jongste technologische spruit, tenslotte, is een degelijke beeldscanner. Het nut? Neem bijvoorbeeld de honderden reisfoto's die onze kranige Franz Cumont tijdens zijn verre reizen nam. Zij kunnen nu gedigitaliseerd worden en zonder gevaar voor beschadiging naar alle uithoeken van de wereld verstuurd worden. En waarom niet in een beperkte oplage een cd-rom branden met alle «Cumontiana» voor de echte fans?

De onbegrensde wereld van informatie en laaggeprijsde technologie heeft echter ook een paar schaduwkantjes. Wanneer de toegang tot het internet vanuit de *Academia* het begeeft - en dat gebeurt in Italië wel eens - kunnen de *Academia*residenten een heel weekend hun e-mail niet consulteren...en heerst hier de hoogste graad van onrust. Wanneer het net dan weer wel werkt, wordt iedere Romeinse indruk nauwgezet doorgemaild aan familie en vrienden. Daar valt inderdaad niet aan te ontsnappen, maar gelukkig kan hetzelfde elektronisch bericht via knippen en plakken vertienvoudigd worden zodat dat prachtige bezoek aan het Forum Romanum maar één keer moet verhaald worden. Geen mens die dat in de gaten heeft.

Alec Vuijsteke

Medewerkers aan dit nummer

Ont collaboré à ce numéro

Dries Vansacker (°1962) studeerde moderne geschiedenis aan de KULeuven. Na een verblijf te Rome op de *Academia Belgica* promoveerde hij in 1992 tot doctor in de letteren en wijsbegeerte. Momenteel is hij als doctor-assistent aan het departement geschiedenis (KULeuven) belast met de bibliografie van de *Revue d'histoire ecclésiastique*. Naast Garampi, publiceerde Dries Vansacker onder andere ook over hekserij in Brugge tijdens de 16e en 17e eeuw.

Edmond Radar est auteur et docteur ès droit. Il était lecteur de philosophie à l'Institut d'Architecture Saint-Luc à Bruxelles et a publié plusieurs ouvrages dont les plus importants sont *Invention et métamorphose des signes* (Paris: Klincksieck, 1987) et *La Tempesta di Giorgione* (Roma: Nuova Árgos Edizioni, 1997). Edmond Radar est collaborateur aux plusieurs revues: «Revue Diogène» (Paris), «Arte/Documento» (Venise) et «La Revue Générale» (Bruxelles).

Claude Raucy (°1939) a écrit des nouvelles, des romans (tant pour jeunes que pour adultes), des essais, de la poésie, du théâtre et des chansons. Enseignant jusqu'en 1997 puis écrivain à temps plein. Grand amateur de l'Italie, il a séjourné à l'*Academia Belgica* en 1996.

Vincent Viaene studeerde moderne geschiedenis in Leuven, Parijs en de Verenigde Staten. In 1999 promoveerde hij op een proefschrift over de relaties tussen België en het Vaticaan in de negentiende eeuw. Hij is momenteel postdoctoraal medewerker aan de KULeuven.

Alec Vuijsteke (°Gent, 1975) is bibliothecaris van de *Academia Belgica*. Hij studeerde geschiedenis aan de RUG en informatie- en bibliotheekwetenschap aan de UIA en was vervolgens kort werkzaam in de socio-culturele sector.

Comité de l'AABR

Bestuur des AABR

- Bruno Boute, président/voorzitter
- Laurence Druez, organisation des réunions/Organisatie bijeenkomsten
- Guy Dupont, administration et finances/administratie en financiën
- Bérengère Deprez, mise en page du bulletin/lay-out nieuwsbrief
- Samuel Mareel, rédacteur en chef du bulletin/hoofdredacteur nieuwsbrief

Om contact op te nemen /

Pour nous joindre

• Belgique/België : Guy Dupont, Meersstraat 13 – 9000 Gent

guy.dupont@rug.ac.be

Tel. 32 (0)9 221 24 83 – fax 32 (0)9 264 41 82

• Roma : Christine Dupont

Via dei Sabelli 82/39 – 00185 Roma

Tel. 39 (0)347 754 88 36

Cristinadaponte@yahoo.com

<http://www.academiabelgica.it>